

6) לקמן ע"פ: 55: [מבואר
לר.]. 7) [נפיל מדי: ותי.].
8) [ע"י מוס' סנהדרין
וע"י ד"ה שור והפסוק
וע"י ע: ד"ה אפי.].
9) [קדושין מו.]. 10) [כ"ל
שפתים].

תורה אור השלם

1. ואם שור נגח והוא
מתמל שלשם והיורד
בבעלי ולא ישמרו
המדות איש או אשה
השור יסקל וגם בעליו
ימות: שמת כא כט
ימות:

גהות הב"ח

8) תוס' ד"ה השת' ור'
לפי דמי דרבה ושור:

גליון הש"ס

תוס' ר"ח סבור כו'.
דב"ח"ם לא תפסו. פי'
זכמים ע"פ ע"ה מורה"
אש"ל:

מכור. הוא לרד"א: הקדישו מוקדש. ונפקא מיניה דאי מיסיה
מיניה מעל: מוזור. וע"ג דשקלי ליה צי דינא הוי שומר פטור
דהא כשהחזירו שור מעליה הוא: אינו מוקדש. ללא נרשומיה
דמריה קאי לאקדושה: אין אומרין באיסורי הנאה הרי שלך לפניך.
ונפקא מיניה לגול חמץ ועבר עליו
הפסח והחזירו אינו ממוזר: דא"כ.
לרצנן אין אומרין: ליסלוגו. רצנן
בחמץ בפסח ולימרו דחייב ואנן קיימא
לן בהגזל עליס [לקמן ד' 55:]. לרצנן
אומר לו הרי שלך לפניך דקמני גול
חמץ ועבר עליו הפסח והחזירו וכן
שור עד שלא נגמר דינו אומרין לו
הרי שלך לפניך אבל משנגמר לא
והא סברא לרצנן הוא דשמיעא להו
וקמני דבחמץ בפסח מודו דלמרינן
באיסורי הנאה הרי שלך לפניך אלא
דכולי עלמא אמרינן באיסורי הנאה
הרי שלך לפניך היכא דאיסורא
ממילא אחא ליה כיוון חמץ בפסח
ולא מני א"ל האי לאו מידי הוא אבל
הכא משום הכי אמרי רצנן אינו
מוזר דלמרי ליה אחפסמיה לתוראי
כו' והויקא דצדיים הוא שהביאו לבי
דינא. והאי נקטק אי אהדרתיה ניהליה
לאו משום דחויבא דלא אהדריה
הוא דא"כ בחמץ בפסח נמי לימא ליה
אי אהדרתיה ניהלי הוה אכילגא ליה
ועוד לר' יעקב נמי נהי דגומרים דינו
של שור שלא בפניו נמא ליה אי
אהדרתיה ניהלי הוה שמיטנא ליה
אלא אדלא אהדריה לא מחייבי ליה
רצנן דהא קמחדר ליה השתא ואמרינן
באיסורי הנאה הרי שלך לפניך אלא
חויביה משום דהולכי לבי צדיים
והכי קאמר ליה לא היה לך להוליכו
לבי צדי דאי הוה צדי הוה מערקנא
ליה מייניה: סוף סוף מיגמר הוה
גמרי ליה לויניה. הלכך הוה ליה
הויקא דממילא ולא צדיים: מה
צעלים בפניהם. דכתיבי עד עמדו
לפני העדה למשפט (במדבר לה): אי
דנפריה. שמירה מעולה: כולו
נמי ניפטרו. מדמי שור בר משאל
דהא אנוסין הם: שמירה פחוטה.
דלת שכולה לעמוד ברות מצייה:
כלהו ליה שמירסו. דלון עליו

מכור. פי' צנוקטרס לרד"א ומשנגמר דינו אינו מכור דלמרי
בהנאה ואפילו ר"מ דמפרש * (דמתיים לא מיסתר מ"מ הרי
אסור להשהותו לענות דינו וצמדורא אחת פרש"י מכרו מכור דלמרי
ליה מוכר היה לך לשומטו כיון שידעת שהרג ואת הוא דלפסקת
אנשפך ולא הוי מקח טעיות וא"ת
וסיפא כשנגמר דינו דקמני אינו
מכור מסתמא יודע שנגח ושנגמר
דינו דומיא דרישא שידע שהרג
וא"כ ליהוי מעות מחנה כמו במקדש
אחיותו) וי"ל שאין הכל צדיקין צדין
שור הנסקל וסבור שיכול להשהותו
לעשות צו מלאכתו או אפילו לשטמו
סבור דשרי: דא"כ בן ציפ"ג
בחמץ בפסח. פי"ה ואנן קי"ל בהגזל
[עליס] [לקמן ד' 55:]. לרצנן אומר
הרי שלך לפניך דקמני צדימא גול
חמץ ועבר עליו הפסח שור והחזירו
עד שלא נגמר דינו אומר לו הרי שלך
לפניך אבל משנגמר דינו לא והאי
סברא לרצנן הוא דשמיעין להו וקמני
דבחמץ בפסח מודו וקשה לפירושו
דסוגיא דהנאה אחת נמי התם כהאי
שמעתא ומוכח התם דרבה שדחה
ואמר דכ"ע אומרים באיסורי הנאה
הרי שלך לפניך מדלא פליגי בחמץ
בפסח לא היה יודע אומה צדימא
אלא רבה בר שמואל הביאה ואמר ליה
רז חסדא אי משכחת להו לא תימא
להו ואורי דייק מדלא פליגי בחמץ
שלא הייתי יכול לטעות ולהעמיד
מתלוקתם במילתא אחריתי:

מכור הקדישו מוקדש שחטו בשרו מותר
החזירו שומר לבית בעליו מוחזר משנגמר
דינו מכור אינו מכור הקדישו אינו מוקדש
שחטו בשרו אסור החזירו שומר לבית בעליו
אינו מוחזר * ר' יעקב אומר אף משנגמר דינו
החזירו שומר לבעליו מוחזר לימא בהא
קמיפלגי דרבנן סברי אין אומרין באיסורי
הנאה הרי שלך לפניך ורבי יעקב סבר אומרין
באיסורי הנאה הרי שלך לפניך אמר רבה
דכולי עלמא * אומרין באיסורי הנאה הרי שלך
לפניך דא"כ נפלוג לענין חמץ בפסח אלא
הכא בגומרין דינו של שור שלא בפניו
קמיפלגי דרבנן סברי * אין גומרין דינו של
שור אלא בפניו דאמר ליה אי אהדרתיה
ניהלי הוה מערקנא ליה לאגמא השתא
אתפשתיא לתוראי בידא דלא יכילנא
לאשתעווי דינא בהדיה ור' יעקב סבר גומרין
דינו של שור שלא בפניו דאמר ליה סוף סוף
מיגמר הוה גמרי ליה לדינא מאי מעמא דרבנן
השור יסקל וגם בעליו יומת * במיתת
הבעלים כך מיתת השור מה בעלים בפניהם
אף שור בפניו ור' יעקב בשלמא בעלים בני
מענה נינהו אלא שור בר מענתא הוא: ימסרו
לשומר חנם ולשואל כו': תנו רבנן ארבעה
נכנסו תחת הבעלים ואלו הן שומר חנם
והשואל נושא שכר והשוכר הרגו חמין
נהרגין ופטורין מן הכופר מועדין נהרגין
ומשלמין את הכופר וחייבין להחזיר דמי
שור לבעליו חוץ משומר חנם אמרי היכי
דמי אי דנמריה אפילו כולהו נמו ליפטרו
ואי דלא נמריה אפילו שומר חנם נייחייב
אמרי הכא במאי עסקינן ידנמריה שמירה
פחותה ולא נמריה שמירה מעולה שומר
חנם כלתה לו שמירתו הנך לא כלתה
שמירתן אמרי כמאן אי כרבי מאיר
דאמר

השתא אחפסתיא צ"תוראי.
פי' הקונטרס אחפסתיא
צדיים שמסרו לבי' דלוגו צסקילה
ולכן אין יכול לומר לו הרי שלך
לפניך לפי שהפסוק צדיים והשתא
לפי זה נוכל להעמיד כל הצבא
דמתי' בהגזל קמא [לקמן ד' 55:]. כרבנן
דרבי יעקב לפי דמיו (6) דרבה ושור
היולא ליסקל דקמני בחמץ דהתם
דא"ל הרי שלך לפניך כגון שחפסויה
צ"ד מאליהן ומיהו רש"י פי' שס
שאין מעמיד כרבנן רק רישא אבל
הסיפא דשור היולא ליסקל דמתימין
לא אחיא כרבנן אלא כר' יעקב דוקא
זה פי' משום שרואה להעמיד שור

היולא ליסקל דמתימין בחפיסה צדיים ליד צ"ד דומיא דצדימא
דהיינו בחפיסה צדיים וקשה לפירושו דאם זה היזק לא היה היזק
ניכר אפילו אחפסיה צדיים לא יתחייב ואם הוא ניכר אפילו חפסו
צ"ד מאליהן למה יפטור וכי לא היה לו לשומרו שלא יבא ליד כי
ועוד דאם הוא פטור כשחפסיה אותו מאליהן * כשחפסיה אותו
צדיים נמי פטור דסוף סוף אפילו לא היה מחפסיה צדיים היו חפסיהם
אחיו מאליהן ולא הפסידו בעלים בחפסויה כלום ונראה לר"י דכפסויה
די פשיעה נפל ליד צ"ד חייב ולא יכול לומר הרי שלך לפניך כמו בחמץ
הרי שלך לפניך ור' יעקב לא חשיב היזק ניכר מה שנופל ליד צ"ד וגמרו
את דינו כיון שאפילו לא בא לידם היו גומרין את דינו ונמלא שאינו
מפסיד ע"י שבא לידם אלא כאלו גמרו דינו שלא בפניו חשיב לפי שגם
אז היה נאכר והיו היזק שאין ניכר ולכן יכול לומר לו הרי שלך
לפניך כמו בחמץ ועבר עליו הפסח ואי אהדרתיה לאו נמיית טעם
הוא שהיה יכול להצילו ע"י כך שאין תלוי צוה כמו שפי"ה אלא כלומר
לא היו גומרין דינו שלא בפניו ועכשיו גרמת שנתפס צידם וגומרין דינו
ע"י מה שנופל צידם וכיון שנתפס ע"י מה שנופל צידם חשיב היזק ניכר
ולא תוכל לומר הרי שלך לפניך וכן משמע בהנחיקן (גיטין ד' 55:).
דבהיזק ניכר אין יכול לומר הרי שלך לפניך דפריך ממתי' דגול מטבע
ונפסל כו' ואי אמרת היזק שאין ניכר שמה היזק פי' משום דחשיב כאלו
ניכר אמאי אומר ליה הרי שלך לפניך גול הוא וממונה מעליא
צעי לשלומי פי' אין זה ממון שגול כיון שחשוב כאלו היזק ניכר צו שור
חס דמזק ברשות שומר אפילו קודם גמר דין חס יחזירו שומר
לבעלים לא יפטור צדק כיון דמזיק ע"י פשיעת שומר ונפל ברשות
ניזק להחליט לו מיד לר"ע להשעבד בו ולרבי ישמעאל לגבוי מגופו והוה ליה היזק ניכר
שהוא מופסד שפול ברשות אחרים ולא יכול לומר הרי שלך לפניך
כמו שיכול לומר ברשות אפילו לאחר גמר דין לר' יעקב ולרבנן
קודם גמר דין וצמח לכ"ע: אלא שור בר שיענה הוא. ואפילו
דרשינן בעלמא כמיתת בעלים כך מיתת השור להך מילתא אין סברא
לדורשו: חוץ משומר חנם. הוא הדין דהוה מני למימר כולן
פטורין בשמירה מעולה חוץ משואל דחייב באונסים: אפילו
בויהו נמי ציפ"ג. ושואל גופיה נהי דחייב לשלם דמי שור
לבעלים מ"מ כופר אין משלם: בחזקת

ע"פ א מ"י פי"ג מהל'
גולה ואפילו הלכה
ד קמץ פשין ע"י טושיע
ח"מ פי' שבת ספיק א':
ע"ב ב מ"י פי"א מהל'
מ"ק ע"פ הלכה י'
קמץ ע"פ ח':
ע"ג ד מ"י ע"פ ח':
הלכה ד קמץ ע"פ
טושיע ח"מ פי' ע"י ספיק
ח':

מוסף רש"י

מכור. ולא יסקל דבעין
מיסה והעמדה צדין שיהא
שין כאלו (קטנו צח:).
מחזור. ופטור שומר
(טו). דאמר ליה אי
אהדרתיה בר'. כשור
שהמים הוא דלמרי אין
מוזר משום דלמרי ליה
האי אסור הנאה לאו
איסור דלמי עליה ממילא
הוא כגון חמץ בפסח. אלא
את קטליה צדיים
שהנאה לביד. דאי הוה
גבאי אלא מערקנא ליה
לאגמא כו' (טו).

שור שנגח ד' וה' פרק רביעי בבא קמא

מו.

עין משפט
ג' מצוה

א א ב מ' פ"ט מהל
טוק ממון ה' ג ג
והלכה ו סמג עשין סא
טושי"ע ח"ת פסוק שטו
ספ"ג ג ו סוכות ח ספ"ק
א:
ב ג ד ה מ' פט"ו
מהלכות מביעה ה' ה
סמג לאוין קט טושי"ע ח"ת
ס' רלב ספ"ג כ"ט

מוסף רש"י

כסוה כראוי. ועבר עליו
השור או חמור ונפל ומת
(לקטות ב).

הדרן עלך שור שנגח
ד"ה

ונמצא עוברת בצדה
ואין ידוע. לג' ולא
עדים יודעין אכל הס
ידעין, דלא קמי ואינו
ידע, הכי אמרין בשמי
אמורין (ג): ולכך גר
רב הונא דלמך אמר
ומטוס אפילו כרי וכו'
כו' (רשב"ס ב"ב עב).
אם עד שלא נבחה.
השור, ילדה. ופסוק נעל
השור (שם). משלם. נעל
השור, חצי נוק לפרה.
דשור חס משלם חצי
נוק, ורביע נוק לולד.
משום דחצי נוק דולד
הו' ממון המוטל בספק
וחולקין (שם). ונמצא
נבחה, שיהיה נגון קודם
מכירה ואין ראי' אלא
לשמיטה (שם עב). בוק
טעור. כיון ונמלא חומן
והכרי וכו' דכפרת טעמא
לקמיה דכוכב לרדי' וכו'
(שם). ויכול שיאמר
לו כו'. דנמנעא לא
אלין דכר רובא אלא
אמר טענה טובה (שם).
לשחיטה מכרתיו לך.
דחא איכא דזנין לשמיטה,
ורובא לאו כלום הוא
והוה ליה כ' פלגא ופלגא
והנזילא ממכירו עליו
הלואיה, ואפילו סומכוס
דלמך ממון המוטל בספק
חולקין, וק"ל כושיה,
דסמך לן מלא כושיה, הכי
מילי כגון שור שנגח חס
הפרה ונמלא עברה בזה
ואין ידוע לג' דה"ל היה
המעשה אם לידה קודם
נעשה או אחר קן, ואפילו
עמם חד מבייה עמם
כרי ואיך עמם שמה,
וכמו סמג ויבט נכסין
ספק פסק הוהילן (גמ).
דק"ל חולקין משום דאין
ידוע אם כן ע' גלאשון
יירשט זקט או כן ו'
למחרן וכו' של יבט הוא,
אבל הכא שאלו יודעין
היך היה המעשה, הכי
זה ממכר ליה פסמ ומנלה
הדבר שיהיה נגון קודם
לקן. הכא מודה סומכוס
לכל הוה ממון המוטל
בספק אלא אלין דכר
ההוא שטוען יפה, דכיון
דרובא לא כלום הוא לא
היה לו למכר לפרס אלא
הלווקה הוה ליה למימר
לדעם קבעינן ליה, ומנלה
פירש הפסוק, ולא דמי לין
ונמלא חומן, דהסמך יין
חצבע מבייה דמוכר הדידי
(רשב"ס שם). וניחוי אי
גברא סיב', כלומר סיב'
דמי דפליגי רב ושמואל
לחוד או הוה גברא עובד
אלמה הוא ולא עבד, ורגיל

אלא טעמא דר"א כדתנא. תימה מהאי טעמא נמי לא תסגי
צור נכסוי משום דרבי נתן וי"ל דבור אית ליה תקנתא
טפי כשמכסהו כראוי משום נגחן ועי"ל דמשקלה ודאי ק"ל דר"א
לענין תשלומין קאמר אבל השתא דמסקינן טעמא דרבי נתן לאו
לענין תשלומין איירי אלא לגבי איסור
בעלמא דלסור לקיימו ואיכא דלמימר
דגבי צור נמי איכא אכל מודה שאס
שמרו שמירה מעולה והזיק פטור
מיהו בשמירה פחותה ודאי לא סגי
מדאוסר לקיימו ולהכי אמר לעיל (דף
מה): הא מני ר"א היא:

הדרן עלך שור שנגח ד' וה'

שור שנגח את הפרה. זו דברי
סומכוס. תימה את הפרה. זו דברי
השואל (ב"מ דף ק. ו) משמע
דלא אמר סומכוס יתלוקו אלא בעומד
באגס גבי המחליף פרה בחמור
דפרין בגמרא אמאי יתלוקו ונחוי
בזרות דמאן קיימא אמר שמואל
בעומדת באגס ופרין ונוקמה בחוקת
מרא קמא הא מני סומכוס היא
מדלא אמר אלא משמע דלא הדך
ציה משנויא קמא והך דהכא איכא
לאוקמי בעומדת באגס לר"ע דלמך
יוחלט השור אכל לר' ישמעאל דמאי
לסקל ליה בזווי לא תמישז אך מההיא
דהמניח (לעיל דף לה): קשה דדייק
זאת אומרת חלוקים עליו חביריו
על סומכוס דמשמע התם דלפילו
צברי וצרי קאמר סומכוס דחולקין
ואפילו עומד צביתו מדלא אוקי
מתניתין בעומד צביתו או כרבי
ישמעאל דלמך ב"ח הוא ומאי למלוקי'
בוזין ומאי אפילו כסומכוס:

דאפילו נזק אומר ברי ומויק

ואי
אמר שבא. וא"ת והא מחויב שנועה ואין יכול לישבע הוא שזה מודה במקצת צינן הפרה וצנוק הולד אומר איני יודע ומתוך שאין
יכול לישבע משלם כדלמך רבא דפרק השואל (ב"מ דף טז. ו) ומיהו שמואל צינן ליה הוה סברא דפרק כל הנשבעין (שעויות דף מו.
ו) וי"ל ש"ע דלמ"ד פלגא נזקא קנסא לא יהא מחויב שנועה גדולה מהודלת עמנו דמודה צנוק פטור (א) ועוד אומר ר"י דלא
דמי כלל דהא טעמא דמחויב שנועה ואין יכול לישבע מפרש דפרק כל הנשבעין (שם) משום דכתיב שנועה ה' מתיב ב' דלמך
שניהם ולא צינן היושעים ומפרש התם כגון שאמר ליה מנה לאצא ציד איך ואמר ליה חמשים ידענא וחמשים לא ידענא דבאצוה
כה"ג מחייב ועל כרחך לר"ך ליתן טעם למה צבא חייב וציורשים פטור דכלא טעמא אין לומר כדלמך התם אי דלמך ליה ג' אית
ליה וי' לית ליה מה לי הוא מה לי אצוה אלא היינו טעמא דבאצ צבא חייב לא ידענא דהיה לו לידע אם חייב לו מנה אם לאו אבל
יורשיו לא היה להם לידע צביתו דאצוהו ומהאי טעמא אית ליה נמי למיפטר בשמעתינן שאין לו לידע דבר זה אם משנגחה ילדה או
קודם וא"ת דהכא שנועה דלית ליה לרבי יהודה כרי עדיף ולמקן דפרק ברתא (דף קסח). וזהשואל (ב"מ דף קז. ו) וי"ל ש"ע דאמר מנה לי
צידן והלה אומר איני יודע רב יהודה ורב הונא מחייבי דברי עדיף ואין למרך דהכא משמיה דשמואל קאמר דהא דכתיבות
(דף יב: ו) צבי למימר הא דרבי יהודה ורב הונא דשמואל היא ולפי אותה סברא תקשה דשמואל קאמר וי"ל דכפרישית לעיל
דהתם כרי שלו טוב שיועד שיחישנו אם הוא משקר וגם אותו יש לו לידע אם חייב לו אם לאו הלכך מדטעין שמה מוכחא מלתא
דברי דהאי אמת הוא וצרי עדיף אבל הכא מה שטוען כרי לפי שיועד שזה לא היה בשעת נגיחה וזה טוען שמה טוב שאין לו
לידע מש"ה אין כרי עדיף ובספ"ק דכתיבות (שם) דצבי למימר הא דרבי יהודה ורב הונא דשמואל היא ולא מקיף אדעמיה הא
דחיי התם במסקנא היה יכול להקשות התם דשמואל אדשמואל דהתם פסיק שמואל כ"ר"ג דלמך נאמנת צהיח דמשארסמתי נאנסתי
אע"ג דהתם אין לבעל לידע מתי נאנסת והכא בשמעתינן מודה שמואל דלא אמר כרי עדיף צנוק שזהו גרוע אלא שצנוק מקומות
יכול לומר וליטעמנין ולא קאמר והיה צבית והעלייה (ב"מ דף קטו: ו) דהיה אחד מכיר מקצת אצונו וטעון ואמר [בגמ'] דליך
קאמר איני יודע ופרין לימא תיהו מיובטא דר"ג ומשמע לרבי יהודה ניחא התם י"ל דרגילות הוא שכל אחד מכיר מקצת אצונו וכן
מוכח דמוקי לה כגון שיש עסק שנועה ציניהם ואם לא היה לו להכיר אצונו לא הייתי אומר מתוך שאין יכול לישבע משלם כדפרישית
לעיל(ה) והיה דתנן ציב ונחלין (ב"ב דף קלז. ו) שם קלה) זה אחי אין נאמן וטעון עמו בחלקן ומוקי בגמ' דלמך איך אין אנו יודעין ודייק
זאת אומרת מנה לי צידך והלה אומר איני יודע פטור אע"ג דברי גרוע הוא שאין להם לאחין לידע אם הוא אחיהם דמה יודעים
בזאתו שבה ממדינת הים התם כלאו הכי דחי שפיר ואין חושש לומר וליטעמנין ועוד י"ל דהתם מני למימר דהכי קאמר זאת אומרת מנה
לי צידך והלה אומר איני יודע פטור היכא דהוה כרי גרוע והשמא טעון כעין ההיא דמתני' דהתם:

המוציא מחבירו עליו הראיה. משמע מהכא דאין הלכה כסומכוס מדלא ק"ל סומכוס כיומיה וצנוק שנועה דכל דלמיס גבר דפרק

חוקת הנזים (ב"ב דף קל. ו) וי"ל להאריך בזה: ונחוי אי רמי רדיא דרדיא. פי' הרר"י כר מרדכי דהכא אפי'
כרבנן דלמרי בהמוכר את הספינה (שם דף עו: ו) מכר הלמד לא מכר הבקר ולית ליה הדמים מודיעים הכא מודו דהני מילי גבי למד
דליכא רובא וחוקה דרובא קרו ללמד למד ולבקר בקר וגם הוא ממוקח ואפילו לפי הספריים דלא גרסי רובא מ"מ לא אמרו דמיס
לחודייהו ומפיק מחוקה אבל הכא רובא לרדיא וצני ואיכא חוקה כנגד אותו הרוב שהמוכר מוחזק אמרין דהמים מודיעים לשיע
או לרוב או לחוקה ורש"ס פירש בהמוכר פירות (שם דף כז. ו) וי"ל צנוק אחר:

ה"ג

לקנות שורים לתרישה, וכגון שהיו מכרין זה את זה, והוא נשאל ליהי מקח טעום, דכיון שמכרם זה את זה הרי כאלו פירש לו מכור לו שור לתרישה (שם). דובין לנכסתא. כגון טעם שאינו עובד
אלמה (שם). דובין להא ולחא. כגון טעם עובד אלמה (שם). וניחוי אי דמי רדיא לרדיא. כיון דהאי נבחה צבית דובין להכי ולהכי היה לו ליתן אחר הדמים וימלא הדמים מודיעים, שדור לרדיא קוין בעשרים דנירם
ולשמיטה כ' דנירם ונחוי אי דמי רדיא הי' ליה דייט כ' דינר דמים מודיעים ללרדיא וכו' והרי זה מקח טעום, כמובר יין ונמלא חומן, ואמאי קאמר שמואל דיכול לומר לשמיטה מכרתיו הא ודאי לרדיא וכו'. דהא אפילו לשמיטה
וכן כיון דמי רדיא קביל מבייה דלוקח מקחו בטל. דנמנעא ימך ששמות, דהא לא מוסיף לרדיא, שהרי נמלא נגחן ואינו שוב אלא י' דנירם לשמיטה, ואי דמי נכסתא יבט ליה ודאי לנכסתא וכו' (שם). ע"ש בארבוהו. דאוקייר
בישראל. וליכא דמים מודיעין, ואיכא דגרס דרוב דלי וקס י' בישראל, והיינו הך (שם).

אכל מועד לגמרי לא משכחת לה לנד תמוס כלל. דליחייב חצי נוק:
שלא יגדל אדם כו'. הכי נמי הוה לא ישמרו לא יקיימו הוה:
הדרן עלך שור שנגח ארבעה וחמשה
שור שנגח את הפרה ונמלא עוברת בזה. ומת: ואין ידוע
אם עד שלא נבחה ילדה.

ולא מת מחמת הנגיחה: אם משנגחה.
ומחמת הנגיחה הפילמו: ורביע נוק.
דמס חייב חצי נוק והאי ולד מוטל
בספק הוא וחולקין: וכן פרה שנגחה
כו'. מפרש בגמ' [ע"כ]: גמ' אי נמי לבי
הא. דיכול לגבי לשמיטה מכרתיו
לך וכו' על גבי דליכא למימר זיל
במר רובא וכו' ורובא לרדיא קו' וכו'
מקח טעום אשמעינן מתניתין דהואיל
ונקיט מוכר דמי הוה ליה אידך
מוניא מחבירו ועליו הראיה:
לנכסתא. לשמיטה: דמי רדיא. יקרין:
נעל

הדרן עלך שור שנגח ארבעה וחמשה

שור שנגח את הפרה ונמצא עוברת בצדה ואין ידוע אם עד שלא
נגחה ילדה אם משנגחה ילדה משלם חצי נוק לפרה ורביע נוק לולד
וכן פרה שנגחה את השור ונמצא ולדה בצדה ואין ידוע אם עד שלא
נגחה ילדה אם משנגחה ילדה משלם חצי נוק מן הפרה ורביע נוק מן
הולד: גמ' אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי סומכוס דאמר ממון
המוטל בספק חולקין אבל חכמים אומרים זה כלל גדול בדין המוציא
מחבירו עליו הראיה למה לי למימר זה כלל גדול בדין אצטריך דאפילו
נזיק אומר ברי ומויק אומר שמה המוציא מחבירו עליו הראיה אי
נמי לבי הא דאתמר ה' המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן רב אמר הרי
זה מקח טעות ושמואל אמר יכול שיאמר לו לשחיטה מכרתיו לך
אמאי וניחוי אי גברא דובין לרדיא אי גברא דובין לנכסתא לא
צריכא בגברא דובין להא ולהא וניחוי אי דמי רדיא לרדיא אי דמי
נכסתא לנכסתא לא צריכא דאוקיר בישראל וקאי ברמי רדיא אמרי

(א) לקמן נב. (ב) לעיל נב:
[מחמת חס: (א) ב"ב עב. א].
(ד) לעיל לה: ב"מ כז: חס. ק.
(ה) ר"ב קמא. (ו) ר"ב עב. א.
(ז) מנמנעא. (ח) רש"י.
(ט) ד"ה הא. (י) ד"ה
מחור. (יא) ד"ה רב הונא.
(יב) ד"ה רב הונא. (יג) ד"ה
למלא. (יד) ר"ב עב. א.
(טו) ד"ה מחור. (טז) ד"ה
למאי.

תורה אור השלם

1. או נודע כי שור נגח
הוא מחבול שלשם ולא
ישמרו בעליו שלם
דמשל שור תורת השור
דמחל ויהי לו:
2. וכי יפחח איש בר או
כי יכרה איש בר ולא
יכסו ונפל שקמה שור או
יחמור: שמות כה לנ
3. כי תבנה בית חדש
ועשית מעשה לנגד ולא
תשים דמים בביתך כי
יפל הנפל ממנו:
דברים כב ח

גלוין הש"ס

תוס' ר"ה דאפילו וכו'
ועי' לרש"י פלגא נזקא
קנסא. עין לעיל דף מה
ע"ש סופסוף ד"ה מודה:

הנהגות הגר"א

[א] תוס' ד"ה דלפילו כו'
ועוד ארי כו'. ר"ב וכו'
הרשב"ד והרא"ש ספ"ו
ושי"ס. אלא המניס חולק: